

รายงานข่าวกรองทางการเงิน เรื่อง ความเสี่ยงของเงินเสมือนต่อระบบการเงิน เศรษฐกิจ การลงทุน และการเป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมและฟอกเงิน

สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (สำนักงาน ป.ป.ง.) โดยกองข่าวกรองทางการเงิน ได้ศึกษารูปแบบวิธีการฟอกเงิน และแนวโน้มการฟอกเงินที่แสวงประโยชน์จากนวัตกรรมทางเทคโนโลยี และจัดทำรายงานข่าวกรองทางการเงินเรื่องความเสี่ยงของเงินเสมือนต่อระบบการเงิน เศรษฐกิจ และการลงทุน รวมทั้งความเสี่ยงของเงินเสมือนในการเป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมและฟอกเงิน มีสาระสำคัญดังนี้^๑

๑. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเงินเสมือน

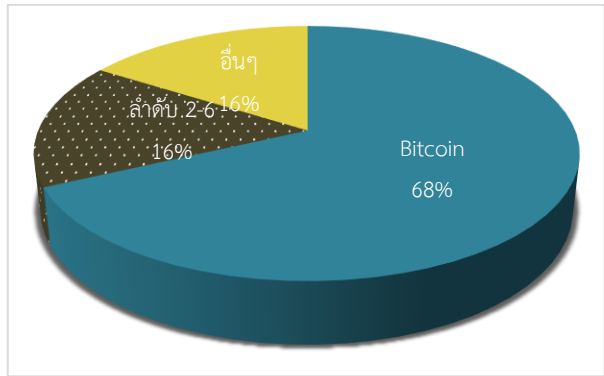
“เงินเสมือน” (Virtual currency) หรือ “เงินดิจิทัล” (Digital currency) เป็นเงินที่สามารถใช้ชำระค่าสินค้าหรือบริการในโลกเสมือนหรือโลกออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งการทำงานของระบบออนไลน์หรือระบบอินเทอร์เน็ตต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital technology) ในการควบคุมและประมวลผล อีกทั้งสามารถนำไปใช้ซื้อสินค้า ทำธุรกรรมโอนหรือรับโอนเงินในโลกออนไลน์หรือระบบอินเทอร์เน็ตได้เสมือนเป็นเงินที่ใช้ในโลกจริง

ที่มา : ระยะแรก “เงินเสมือน” เกิดจากการสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบการเงินการธนาคาร จากวิกฤติเศรษฐกิจโลกหลายเหตุการณ์ในอดีต โดยทั่วไประบบการเงินโลกมีตัวกลาง (Centralized) เป็นธนาคารพาณิชย์และหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลระบบการเงินและเศรษฐกิจ เมื่อธนาคารพาณิชย์ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจและการเงินโลก ระบบการเงินก็ได้รับผลกระทบด้วย นอกจากนี้ ระบบการเงินโลกยังมีความผันผวนไปตามสภาวะเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐบาลในแต่ละประเทศ อีกทั้งการใช้บริการระบบธนาคารพาณิชย์มีค่าธรรมเนียมที่ค่อนข้างสูง มีข้อจำกัดในเรื่องความสะดวกรวดเร็วในการทำธุรกรรม ด้วยเหตุดังกล่าว นวัตกรรมเงินเสมือนที่มีระบบพื้นฐานเป็นระบบออนไลน์จึงเกิดขึ้น เงินเสมือนมีระบบกลไกที่ไม่ผูกติดกับธนาคารพาณิชย์ และเป็นอิสระจากการควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐบาล (Decentralized) ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้ธนาคารในการทำธุรกรรม มีคุณสมบัติโดดเด่นในเรื่องการปกปิดตัวตนของผู้ทำธุรกรรม ซึ่งสนองความต้องการของผู้ที่ชื่นชอบความเป็นนิรนามหรือ anonymous ได้เป็นอย่างดี และยังมี ความรวดเร็วในการทำธุรกรรมโดยเฉพาะการโอนเงินระหว่างประเทศที่ใช้เวลานานนับชั่วโมง/วัน หากโอนผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป และอาจต้องกรอกเอกสารชี้แจงเหตุผลและที่มาของเงิน แต่การโอนเงินทางไกลข้ามประเทศผ่านเงินเสมือนใช้เวลาเป็นนาทีหรือชั่วโมงเท่านั้น ต้นทุนหรือค่าธรรมเนียมการโอนต่ำหรือไม่มีเลย เงินเสมือนจึงเป็นที่นิยมอย่างรวดเร็วและมีอัตราการใช้งานที่สูงขึ้น ส่งผลให้มีเงินเสมือนเกิดขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่องหลายสกุล

^๑ รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน การฝึกอบรมพนักงาน และสำหรับเผยแพร่ให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น โปรดใช้ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง ห้ามนำไปเผยแพร่ทางสื่อสาธารณะโดยเด็ดขาด

ส่วนแบ่งการตลาด (Market share): สกุลเงินเสมือนที่มีส่วนแบ่งการตลาดมากที่สุดคือสกุล Bitcoin โดยในปี ๒๕๖๒ มีส่วนแบ่งการตลาดมากถึงร้อยละ ๖๘ เงินเสมือนสกุลอื่นที่ได้รับความนิยมในลำดับถัดมา ได้แก่ Ethereum, XRP, Tether Litecoin ฯลฯ มีส่วนแบ่งการตลาดโดยรวมร้อยละ ๑๖ นอกจากนี้ เงินเสมือนยังได้รับการยอมรับสำหรับใช้ในการใช้ชำระค่าสินค้าและบริการจากร้านค้าออนไลน์ หรือ E-commerce มากขึ้นเรื่อย ๆ รวมถึงบริษัทที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่และเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เช่น Amazon, Expedia.com, eBay และ Microsoft^๒ ที่รับชำระเงินด้วย Bitcoin^๓ แต่จากการตรวจสอบข้อมูลพบว่า Microsoft รับชำระเงินด้วย Bitcoin เฉพาะผลิตภัณฑ์จำพวกเกม ภาพยนตร์ และแอปพลิเคชันที่จำหน่ายใน Xbox stores เท่านั้น

แผนภูมิวงกลม แสดงส่วนแบ่งการตลาด (Market share) ของสกุลเงินเสมือน

คุณลักษณะของเงินเสมือน : การทำธุรกรรมด้วยเงินเสมือนอาศัยกลไกระบบดิจิทัล ทำให้การโอนเงินหรือทำธุรกรรมทางไกลระหว่างประเทศได้อย่างความรวดเร็วไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้ธนาคารและต้นทุนในการทำธุรกรรมถูกลง พร้อมทั้งคุณลักษณะที่โดดเด่นในการปกป้องตัวตนของผู้ส่งเงินและรับเงิน ทำให้การใช้เงินเสมือนโดยเฉพาะสกุลเงิน Bitcoin ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ส่งผลให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงิน (Financial Technology หรือ FinTech) จนมีแนวโน้มที่เงินเสมือนถูกนำมาใช้มากยิ่งขึ้นตามที่มีข่าวปรากฏทางสื่อสาธารณะว่า บริษัทเอกชนและรัฐบาลของบางประเทศกำลังพัฒนาเงินเสมือนขึ้นมาใช้เอง

การพัฒนาสกุลเงินเสมือน : เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๖๒ บริษัท Facebook (Facebook, Inc.) ซึ่งเป็นบริษัทที่ให้บริการ online social network รายใหญ่จากประเทศสหรัฐอเมริกา ประกาศแผนพัฒนาสกุลเงินดิจิทัลที่ชื่อว่า “Libra” ถึงแม้ว่าการใช้เงินเสมือนในการทำธุรกรรมมีมาหลายปีแล้ว และ Libra ไม่ใช่เงินเสมือนสกุลแรก แต่กรณีดังกล่าวเป็นข่าวดังไปทั่วโลก เนื่องด้วยผู้ใช้งาน Facebook มีจำนวนมากกว่า ๒ พันล้านคนในแต่ละเดือน ทำให้หน่วยงานภาครัฐด้านการกำกับดูแลระบบการเงินแสดงความวิตกกังวล ทั้งนี้ภายใน ๓ สัปดาห์หลังจากที่ Facebook ประกาศแผนพัฒนาเงินดิจิทัลสกุล Libra หน่วยงานด้านกำกับดูแล เช่น Financial Stability Board ซึ่งดูแลเสถียรภาพทางการเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา Federal Reserve, Bank of England หรือธนาคารกลางของสหราชอาณาจักร และ Bundesbank ซึ่งเป็นธนาคารกลางของเยอรมนี ต่างออกมาให้ความเห็นว่าจะตรวจสอบ Libra ตามมาตรการกำกับดูแลอย่างเข้มงวด และในเดือนตุลาคม ๒๕๖๒ ประธานเจ้าหน้าที่บริหารหรือ CEO ของ Facebook ต้องเข้าไปชี้แจงเกี่ยวกับเงินเสมือนสกุล Libra ต่อคณะกรรมการว่าด้วยการเงินแห่งสภาผู้แทนราษฎรประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย^๔

^๒ Philipp Hacker et al. (๒๐๑๙). Cryptocurrency as global currency. Oxford University Press. **Regulating Blockchain: Techno-Social and Legal Challenges**. หน้า ๑๑๔-๑๑๕.
^๓ มีบทความระบุว่า บริษัทที่ยอมรับการชำระค่าสินค้าด้วย Bitcoin นั้น แท้จริงแล้วไม่ได้ยอมรับการชำระโดยตรง แต่เป็นการรับชำระผ่าน Partner หรือหุ้นส่วนทางธุรกิจที่เป็น Exchanger เช่น Coinbase และ BitPay ซึ่งเป็นตัวกลางรับแลกเปลี่ยนเงินจากสกุลเงินปกติที่ใช้ในโลกจริงเป็นเงินเสมือน หรือจากเงินเสมือนไปเป็นเงินสกุลที่ใช้ในโลกจริง (<https://money.com/dell-microsoft-expedia-bitcoin/> สืบค้นเมื่อ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓) และบริษัทที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการก็จะมิรายได้หรือผลประโยชน์จากค่าธรรมเนียมในการทำธุรกรรม หรือค่าธรรมเนียมสมาชิก (subscription) เพื่อซื้อ Software หรือเพื่อรับบริการ (Service) จากการทดลองซื้อ Software ของ Microsoft ทางเว็บไซต์ เมื่อดำเนินการมาถึงขั้นตอนการชำระเงินก็พบว่าตัวเลือกการชำระเงิน (Payment option) มีเฉพาะช่องทางบัตรเครดิต บัตรเดบิต และ Paypal ให้เลือก และหากเป็นการชำระเงินโดยเลือกภูมิภาค (Region) อื่น เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามี ๕ ตัวเลือกการชำระเงิน คือ บัตรเครดิต บัตรเดบิต Paypal Bank account และ Mobile Phone โดยไม่พบตัวเลือกการชำระเงินด้วย Bitcoin แต่อย่างใด
^๔ Ross Buckley. (๒๐๑๙). Harvard Law School Forum on Corporate Governance. **Regulating Libra**. สืบค้น ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓ จาก <https://corpgov.law.harvard.edu/๒๐๑๙/๐๗/๑๐/regulating-libra/>

เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๖๓ มีรายงานข่าวว่า ธนาคารกลางของประเทศจีนกำลังพัฒนาเงินดิจิทัลหยวนและมีการทดลองใช้จริงแล้วใน ๔ เมือง^๕ การใช้เงินดิจิทัลหยวนในเมืองดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นการจ่ายเงินเดือนหรือค่าจ้างให้กับผู้ที่ทำงานให้กับรัฐบาล และเป็นการรับเงินผ่านแอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟน สื่อมวลชนบางรายระบุว่า สาเหตุที่จีนพัฒนาเงินดิจิทัลหยวนก็เนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาเป็นคู่แข่งทางการค้าของจีน และเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบการเงินโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเป็นเงินสกุลหลักสำหรับเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และการเป็นสกุลเงินที่ใช้อย่างแพร่หลายในการค้าระหว่างประเทศ จีนจึงพยายามผลักดันให้มีเงินสกุลอื่นที่สามารถแทนที่หรือมีบทบาทเหนือเงินดอลลาร์สหรัฐ และเมื่อเทคโนโลยีเกี่ยวกับเงินดิจิทัลกับ Blockchain พัฒนาจนเป็นที่รู้จักมากขึ้นและการใช้เงินดิจิทัลเริ่มแพร่หลาย จีนจึงเริ่มเดินหน้าพัฒนาเงินดิจิทัลหยวนอย่างจริงจังเพื่อให้เป็นสกุลเงินทางเลือก และเพื่อลดอิทธิพลของเงินดอลลาร์สหรัฐด้วย^๖

การตื่นตัวของภาครัฐในบางประเทศที่พยายามพัฒนาเงินดิจิทัลขึ้นมาใช้เอง ทั้งนี้อาจเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจในการกำกับดูแลระบบการเงินในประเทศ และเพื่อให้สามารถใช้นโยบายด้านการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป อย่างไรก็ตาม รัฐบาลในหลายประเทศยังคงมีท่าทีไม่ยอมรับเงินดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นโดยภาคเอกชนจนกว่าจะมีการศึกษาถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากกังวลว่าหากการใช้เงินดิจิทัลได้รับการยอมรับและแพร่หลายจนถึงระดับที่เข้าไปแทนที่เงินสกุลปกติ จะทำให้ภาครัฐไม่สามารถใช้นโยบายด้านการเงินผ่านเงินสกุลปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป

๒. ความเสี่ยงของเงินเสมือน

๒.๑ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไปรัฐบาลในแต่ละประเทศมีธนาคารกลางเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลระบบการเงินและสถาบันการเงิน ซึ่งธนาคารกลางในแต่ละประเทศมีเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพระบบการเงินและเศรษฐกิจ เช่น การกำหนดดอกเบี้ยนโยบาย (Policy interest rate) และการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราในรูปแบบต่าง ๆ แต่เครื่องมือดังกล่าวอิงอยู่กับการใช้เงินสกุลปกติในโลกจริงผ่านสถาบันการเงินหรือธนาคารพาณิชย์ หลายฝ่ายจึงแสดงความวิตกกังวลว่าหากมีการใช้เงินเสมือนซึ่งเป็นเงินในระบบออนไลน์บนคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงไปทั่วโลก และเงินดังกล่าวไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยสมบูรณ์ของรัฐบาลประเทศใดประเทศหนึ่ง รัฐบาลจะยังสามารถใช้นโยบายทางการเงิน (Monetary Policy) ในด้านอัตราดอกเบี้ยหรืออัตราแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการเงินในประเทศได้หรือไม่ด้วยเหตุดังกล่าว การใช้เงินเสมือนจึงมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการกำกับดูแลนโยบายการเงิน และเป็นความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในภาพรวม

การที่ระบบหรือกลไกการทำงานเงินเสมือนไม่มีสถาบันการเงินเกี่ยวข้อง และมีคุณลักษณะเด่นในการปกปิดข้อมูลของผู้ทำธุรกรรม ก็ทำให้เงินเสมือนเป็นที่ดึงดูดให้อาชญากรอาศัยประโยชน์จากเงินเสมือนในการหลอกลวงและฉ้อโกงมากขึ้น เทคโนโลยี FinTech ที่มีความเสี่ยงสูงในการถูกแสวงประโยชน์อย่างมากในปัจจุบันคือเทคโนโลยีการเข้ารหัสเงินดิจิทัล (Cryptocurrency) ที่อาชญากรหรือนักฟอกเงินใช้เป็นช่องทางอีกรูปแบบหนึ่งในการโอนย้าย ถ้ายาเสพติด หรือซุกซ่อนเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

^๕ Adam Slater. (๒๐๒๐). Asia Crypto today. China's Digital Yuan (DCEP)/(CBDC) Guide. สืบค้น ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓ จาก

<https://www.asiacryptoday.com/china-digital-yuan-dcep/?fbclid=IwARmtpyL๑YloFQMf๒XLcs๒BMmSO๕fuZ๐ZQJDStYppmo-U๔QiC๑A๔๑dVzW>

^๖ John Xie. (๒๐๒๐). VOA News. China's Digital Currency Takes Shape; Will It Challenge Dollar? สืบค้น ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓ จาก

<https://www.voanews.com/economy-business/chinas-digital-currency-takes-shape-will-it-challenge-dollar>

๒.๒ การลงทุนในเงินเสมือน เงินเสมือนเป็นเงินในระบบออนไลน์หรือระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงไปทั่วโลก และยังไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยสมบูรณ์ของหน่วยงานภาครัฐ และยังไม่มีนโยบายการเงินของประเทศใดกำหนดทิศทางความเป็นไปของเงินเสมือน ส่งผลให้เกิดการเก็งกำไรในการซื้อขายเงินเสมือนที่ปราศจากการควบคุม มูลค่าของเงินเสมือนจึงมีความผันผวนไปตามความเชื่อมั่นและอารมณ์ของนักลงทุน ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ข่าวสารต่าง ๆ ที่มีผลกับการตัดสินใจซื้อหรือขายเงินเสมือน ต่างจากการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ที่รายรับ รายจ่าย ผลประกอบการ ลักษณะพื้นฐานของหุ้น รวมทั้งนโยบายรัฐบาล ด้านการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจมีส่วนในการตัดสินใจของนักลงทุนด้วย ดังนั้น การซื้อขายหรือลงทุนในเงินเสมือนจึงมีความเสี่ยงเป็นอย่างมาก

ความผันผวนของเงินเสมือนที่ชัดเจน คือ Bitcoin โดยในปี ๒๕๕๙ ถึง ๒๕๖๑ มูลค่า Bitcoin มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาข้อมูลจากกราฟเพียงอย่างเดียว นักลงทุนอาจเชื่อว่า Bitcoin จะมีมูลค่าสูงขึ้นทุกปี หากซื้อเก็บไว้เพื่อรอขายในราคาสูง ๆ จะทำให้ได้กำไรส่วนต่างระหว่างราคาซื้อและราคาขาย อย่างไรก็ตาม มูลค่าของ Bitcoin มีความผันผวนสูงมาก สามารถสูงขึ้นหรือลดลงได้อย่างรวดเร็ว ไม่สามารถคาดการณ์จุดต่ำสุดหรือสูงสุดของมูลค่าได้อย่างแท้จริง และไม่เป็นที่นิยมในอดีตเสมอไป ตัวอย่างเช่น เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๐ มูลค่า Bitcoin ขึ้นไปสูงสุดที่ประมาณ ๖ แสนบาท ต่อ ๑ Bitcoin แต่ในเดือนธันวาคมปี ๒๕๖๑ มูลค่า Bitcoin ลดลงอย่างรุนแรงมาที่ประมาณ ๑ แสนบาท ต่อ ๑ Bitcoin ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ ๘๓ หากนักลงทุนซื้อ Bitcoin ที่ราคาสูงสุด ๖ แสนบาท แล้วถือ Bitcoin ไว้โดยไม่ขายเลย ด้วยหวังว่าราคา Bitcoin จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในห้วงปี ๒๕๕๙ ถึง ๒๕๖๑ นักลงทุนอาจสูญเสียเงินลงทุนไปมากที่สุดถึงร้อยละ ๘๓ ปรากฏตามกราฟที่ ๒

กราฟที่ ๒ แสดงการเพิ่มขึ้นและลดลงของมูลค่า Bitcoin ในห้วงปี ๒๕๕๙ ถึง ๒๕๖๓^๗

นอกจากนี้ นักลงทุนอาจคิดว่า Bitcoin และเงินเสมือนสกุลอื่นเป็นสินทรัพย์ที่รักษามูลค่าไว้ได้ดีและไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจของภาครัฐ เหมาะในการครอบครองแทนสินทรัพย์อื่นที่มูลค่ามักจะลดลงในสภาวะเศรษฐกิจถดถอยและผันผวนจากโรคระบาด ภัยธรรมชาติ สงครามราคาน้ำมัน สงครามการค้า ฯลฯ แต่การแพร่ระบาดของไวรัส Covid-19 เมื่อต้นปี ๒๕๖๓ แสดงให้เห็นว่า

^๗ TradingView. (๒๐๒๐). Bitcoin/Thai Baht (calculated by TradingView). สืบค้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓ จาก <https://www.tradingview.com/symbols/BTCTHB/>

แม้แต่เงินเสมือนอย่าง Bitcoin ก็มีความผันผวนและมูลค่าลดลงอย่างรุนแรงเช่นกัน และยังมีค่าผันผวนมากกว่าสินทรัพย์ประเภทอื่นด้วย เมื่อนำมูลค่า Bitcoin เปรียบเทียบกับสินทรัพย์ประเภทอื่น ได้แก่ Real estate (อสังหาริมทรัพย์), Gold (ทองคำ), Stocks (หุ้น), Bonds (ตราสารหนี้) และ Oil (น้ำมัน)^๔ จะพบว่าหลังจากตรวจพบการแพร่ระบาดของไวรัส Covid-19 ไปเกือบทั่วโลก และเกิดสงครามราคาน้ำมันระหว่างซาอุดีอาระเบีย รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา ในเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม ๒๕๖๓ มูลค่าสินทรัพย์เกือบทุกประเภทลดลงอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็น Bitcoin อสังหาริมทรัพย์ ตราสารหนี้ ทองคำ น้ำมัน และดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในหลายประเทศ โดยมูลค่าของ Bitcoin ลดลงคิดเป็นร้อยละที่มากกว่าสินทรัพย์ประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม หลังจากผ่านจุดต่ำสุดในปลายเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ มูลค่า Bitcoin เพิ่มขึ้นหรือฟื้นตัวมากกว่าสินทรัพย์ประเภทอื่นด้วยเช่นกัน ปรากฏตามกราฟที่ ๓

กราฟที่ ๓ แสดงร้อยละการเปลี่ยนแปลงรายวันของมูลค่าสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ในขณะที่มีการระบาดของไวรัส Covid-19 ในห้วงเดือนมกราคม ถึง มีนาคม ๒๕๖๓

๒.๓ ความเสี่ยงของเงินเสมือนในการนำไปใช้เป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมและฟอกเงิน

เงินเสมือนมีลักษณะเด่นในเรื่องความรวดเร็วในการทำธุรกรรม บุคคลทั่วไปสามารถเปิดใช้งานเงินเสมือนเพียงแค่เปิดบัญชีกระเป๋าเงินดิจิทัล (Digital wallet) ซึ่งปัจจุบันมีผู้ให้บริการเปิดบัญชีทางเว็บไซต์หลายราย นอกจากนี้ เงินเสมือนยังเอื้อประโยชน์ต่อการอำพรางตัวตนและสถานที่ทำธุรกรรมได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผู้ใช้เงินเสมือนทำธุรกรรมผ่าน Digital wallet จะมีแอดเดรส (address) เป็นของตนเอง โดย address ถูกสร้างขึ้นแบบสุ่มด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และประกอบด้วยตัวเลขกับตัวอักษร ๒๖ - ๓๔ ตัว ตัวอย่างเช่น “1F1tAaz5x1HUXrCNLbtMDqcw6o5GNn4xqX”

^๔Anthony Xie. (๒๐๒๐). Bitcoin's Correlations with Global Financial Assets Soar amid Coronavirus Crisis. สืบค้น ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓ จาก <https://cointelegraph.com/news/bitcoins-correlations-with-global-financial-assets-soar-amid-coronavirus-crisis> โดยมูลค่าสินทรัพย์ที่นำมาเปรียบเทียบในส่วนของ Bitcoin ได้มาจาก CoinMarketCap, ตราสารหนี้ จาก Vanguard Total Bond Market Index Fund Investor Shares, หุ้น จากดัชนีตลาดหลักทรัพย์ S&P๕๐๐, ทองคำ จากราคาซื้อขายล่วงหน้าทองคำ (Gold futures) ที่ซื้อขาย ใน COMEX, อสังหาริมทรัพย์ จาก Dow Jones U.S. Real Estate Index และน้ำมัน จากราคาซื้อขายล่วงหน้าน้ำมันดิบ (Crude oil futures) บน Oilprice.com

ผู้ใช้จ่ายเงินเสมือนในการชำระค่าสินค้าหรือโอนเงินจากบุคคลหนึ่งไปอีกบุคคลหนึ่งต้องทราบ address ของผู้ขายสินค้าหรือผู้รับโอน ทั้งนี้ ข้อมูลในขณะทำธุรกรรมจะปรากฏเพียง address ที่เป็นเสมือนหมายเลขบัญชีเงินฝากธนาคารสำหรับโอนหรือรับโอนเงิน ผู้ใช้งานทั้ง ๒ ฝ่ายต่างไม่มีข้อมูลตัวตนที่แท้จริงของผู้ที่ทำธุรกรรม และ address สำหรับธุรกรรมที่ผู้ใช้จ่ายเงินเสมือนมีความแตกต่างจากหมายเลขบัญชีเงินฝากธนาคารในลักษณะที่ว่า address จำนวน ๑ address ใช้สำหรับธุรกรรม ๑ รายการเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้ทำธุรกรรมชำระค่าสินค้าหรือส่งคำสั่งโอนเงินเสมือนออกจาก Digital wallet แล้ว address ของผู้ทำธุรกรรมจะเปลี่ยนไป และในขณะเดียวกัน address ของผู้รับโอนหรือผู้ขายสินค้าก็จะเปลี่ยนไปด้วยทันทีที่มีเงินเสมือนโอนเข้ามาใน Digital wallet อีกประการหนึ่ง ผู้ทำธุรกรรมสามารถมี address ได้มากกว่า ๑ address สำหรับการทำธุรกรรม ๑ รายการ (a single transaction to multiple addresses) และในเว็บไซต์สำหรับซื้อขายสินค้าผิดกฎหมาย เช่น Darknet มีโปรแกรมที่เรียกว่า “Mixer” ทำหน้าที่รวม address ทั้งหมดที่มีให้เสมือนว่าเป็น address เดียวหลังจากทำธุรกรรม นอกจากนี้ ผู้ใช้งานเงินดิจิทัลยังสามารถทำธุรกรรมหลายรายการโดยใช้ address เพียง ๑ address (Multiple transactions to a single address)^๙

ความซับซ้อนของระบบที่อยู่เบื้องหลังการทำงานของเงินเสมือนนี้ เอื้อประโยชน์ต่อการปกปิดตัวตนที่แท้จริงและข้อมูลการทำธุรกรรมไม่ว่าจะเป็นชื่อผู้ทำธุรกรรม จำนวนเงิน ต้นทางและปลายทางของเส้นทางการเงิน และหากอาชญากรมีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีเงินดิจิทัลและ Blockchain ก็จะสามารถส่งผลกระทบต่อรอยหรือติดตามเส้นทางการเงินมีความยากลำบากและใช้เวลานาน การสืบสวนต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือซอฟต์แวร์ในการจำแนก address และต้องอาศัยความร่วมมือจาก Exchanger หรือ Dealer ในการเชื่อมโยงข้อมูล address กับตัวตนที่แท้จริงของผู้ทำธุรกรรม นอกจากนี้ เงินเสมือนไม่อยู่ในการควบคุมของเจ้าของเว็บไซต์ มีระบบที่ไม่ผ่านตัวกลางหรือสถาบันการเงินใด และสามารถทำธุรกรรมผ่าน Digital wallet บนโทรศัพท์มือถือได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ส่งผลให้เงินเสมือนมีความเสี่ยงที่จะถูกแสวงประโยชน์ในการเป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมและฟอกเงิน และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนย้ายถ่ายเทเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด รวมทั้งเป็นเครื่องมือของอาชญากรในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมายด้วย ดังนั้น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องควรเตรียมความพร้อมโดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับเงินดิจิทัล รวมทั้งอาชญากรรมไซเบอร์ และเจ้าหน้าที่ควรมีขีดความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก และมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือเชิงพาณิชย์ (Commercial tool) สำหรับใช้ในการสืบสวนด้วย

๓. กรณีศึกษาการนำไปใช้เป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมและฟอกเงิน

คดีเว็บไซต์ AlphaBay ซึ่งเป็นเว็บไซต์ใต้ดิน (Darknet) ที่เปิดให้บริการซื้อขายยาเสพติด อาวุธ และของผิดกฎหมายอื่น ๆ โดยใช้เงินเสมือนในการซื้อขายแลกเปลี่ยน กรณีนี้ผู้ดูแลเว็บไซต์หลบหนีเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และสำนักงานสอบสวนกลาง (Federal Bureau of Investigation หรือ FBI) ประเทศสหรัฐอเมริกาประสานขอความร่วมมือมายังประเทศไทยในการช่วยติดตามตัวและจับกุมผู้ดูแลเว็บไซต์ และจากการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน ได้แก่ องค์การตำรวจสากล (International Criminal Police Organization หรือ Interpol) รวมทั้งองค์การตำรวจยุโรป (Europol) กับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในหลายประเทศ

^๙ Jaroslav Jakubcek. (๒๕๖๐). การสืบสวนสอบสวนเงินดิจิทัล. การฝึกอบรมเรื่องการสืบสวนสอบสวนเงินดิจิทัล. สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. กรุงเทพมหานคร. ๑๐ - ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๐

ได้แก่ ไทย เนเธอร์แลนด์ ลิชัวเนีย แคนาดา สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ทำให้สามารถจับกุมผู้ดูแลเว็บไซต์ได้ขณะที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย^{๑๐} แม้ว่ากรณีที่ใช้เงินเสมือนเป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมหรือฟอกเงินในประเทศไทยยังพบข้อมูลไม่มาก โดยส่วนใหญ่เป็นการฉ้อโกงและหลอกให้ลงทุนใน cryptocurrency หรือเงินเสมือนสกุลต่าง ๆ โดยอ้างว่าจะให้ผลตอบแทนสูง แต่เมื่อลงทุนจริงกลับไม่ได้ผลตอบแทนตามที่ตกลงกันไว้แต่แรก และผู้ลงทุนร้องเรียนว่าไม่ได้รับเงินคืน

โดยสรุป : เงินเสมือนหรือเงินดิจิทัลเกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมและแก้ไขปัญหาสำคัญบางประการของระบบการเงินโลก ด้วยคุณสมบัติด้านความเร็วในการทำธุรกรรมค่าธรรมเนียมต่ำหรือไม่มีเลย ไม่ต้องผ่านตัวกลางที่เป็นธนาคารหรือสถาบันการเงิน ทำให้เงินเสมือนได้รับความนิยมมากขึ้น แต่หากมีการใช้เงินเสมือนอย่างแพร่หลายจนเข้าไปแทนที่เงินสกุลปกติ ก็อาจส่งผลให้ภาครัฐไม่สามารถใช้นโยบายการเงินผ่านเงินสกุลปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป ซึ่งเป็นความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางการเงินและเศรษฐกิจในภาพรวม นอกจากนี้ มูลค่าของเงินเสมือนมีความผันผวนสูงมาก สามารถเพิ่มขึ้นและลดลงได้อย่างรุนแรงในระยะเวลาไม่นาน และเงินเสมือนอาจไม่ใช่สินทรัพย์ที่สามารถรักษามูลค่าไว้ได้ดีเสมอไปเมื่อเกิดโรคระบาดหรือวิกฤติการเงินและเศรษฐกิจโลก การลงทุนในเงินเสมือนจึงมีความเสี่ยงสูงและควรลงทุนด้วยความระมัดระวัง อีกประการหนึ่ง ระบบที่อยู่เบื้องหลังการทำงานของธุรกรรมที่ใช้เงินเสมือนมีการเข้ารหัสข้อมูลที่ซับซ้อน ทำให้เอื้อประโยชน์ต่อการปกปิดตัวตนที่แท้จริง จนในที่สุดเงินเสมือนมีแนวโน้มและความเสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์ในการเป็นช่องทางในการฟอกเงิน และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนย้ายถ่ายเทเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด รวมทั้งเป็นเครื่องมือของอาชญากรในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่ผิดกฎหมายด้วย

การเฝ้าระวัง : สำนักงาน ป.ง. จึงขอความร่วมมือผู้ประกอบการธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลฯ รวมถึงสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 ที่มีลูกค้าหรือบัญชีหรือธุรกรรมที่อาจจะเกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล ให้มีการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligent : CDD) และการตรวจสอบการทำธุรกรรม (Transaction Monitoring) หากพบความผิดปกติและพิจารณาแล้วเห็นควรรายงานเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ขอให้อธิบายพฤติกรรมและลำดับระยะเวลา หรือช่วงเวลาที่พบความผิดปกติ หรือข้อมูลการแสดงตนของบุคคลที่ถูกรายงาน จะเป็นประโยชน์ในการสอบสวนเส้นทางทางการเงิน และป้องกันมิให้สินทรัพย์ดิจิทัลถูกใช้เป็นช่องทางในการฟอกเงิน ทั้งนี้ พึงระมัดระวังการทำธุรกรรมของผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลนอกระบบ ที่มีการดำเนินกิจการอย่างปกปิดซ่อนเร้นเพื่อซื้อขายสิ่งผิดกฎหมายหรือประกอบอาชญากรรมจนอาจกลายเป็นช่องทางในการประกอบอาชญากรรมและฟอกเงิน

^{๑๐} สัมมนาทางวิชาการหัวข้อ “ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการต่อต้านอาชญากรรมในยุคดิจิทัล: อาชญากรรมกับ Cryptocurrency”. สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). กรุงเทพมหานคร. ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑